

ՄԻ ԱՆՅԱՅՏ ՏԱՂԱՐԱՆ

Իր սիրոյ երգերում տաղասացը նկատարարում է ու պատկերում եարի գեղեցիկ բարեմասնութիւնները՝ փայլուն տեւքը, սիրուն ու գմայլելի կերպարանքը, մաքուր սիրտը:

Տոսօք փայլում ու գեղեցիկ. կենսատու արեգակի պէս.

Այս աշխարհի, էմ աշխարհի բոլոր կեանքը դու ես.

ազի՛ց.

Սիրտդ մաքուր սրբատեղի, տաճար ու վանքը դու ես.

ազի՛ց.

Կենսատու կեանք տմեկի, թէ փորձանքը դու ես.

ազի՛ց.

Զարծէ աշխարհ ռզք ինձ համար, իմ փափագն դու ես.

ազի՛ց.

Աշխարհու առանցի քեզ ապրելու կեանքը ի՞նչ է.

Հսկայ փարթամութիւն կամ թափու համբը ի՞նչ է.

Գեղեցիկ լինեմ եղելի, ինձ այդ տառապանքի ի՞նչ է.

Գեղեցիկ ես. գմայլելի, երեւտակեց կերպարանքը ի՞նչ է:

Դեղի հետ կեանք վարողը տմեկութիւն մեծ չի տեսնել.

...Բոլոր վիճու ու դատաստան առանցի քեզ չի լինել.

Գտնուար ես դու վնասուած, ամաչառի ես մեղաւել.

Ով որ քեզ վառ մտնի տայ, դու կը գարկես կայծակի

պէս:

Միջախն-քնարակա՛ւ, աստուծո՛րհրի մէջ տաղարանի պատկերանունում է իր անհատական սիրոյ արտայայտութեամբ ու յիշեկական զգացումներով: Մի այլ աստուծո՛րում ես նկարագրում է իր սիրոյ աստուծո՛րիւնը եւ խօսում է իր սիրունու հետ այսպէս.

Յ՛վ ետը, իմ եկըամ, սարերի ջէյրամ, ամենք մենք սէյրամ.

Աշխարհու՛ գուր է, մարդո միշտ հիւր է, կր թաշի իրամ.

...Ետը, զագայու եմ, միշտ ետրայու եմ, քեզ մամ գայու եմ.

Ինձ մի թաւմ արա՛յ արա՛ւ մի լաղա, որ մեղեկու եմ.

Յի՛ր, ամենք եմ,՝ թէ տունդ թարեմ, մեղեկու էս

գրամ.

...Իմ կեանքը դու ես, լինեմք դու եւ ես, սէքս տամ ես քեզ:

Դանիէլը իր սիրային տարրեր տաղերով գովերգում է իր զգովական եարին, միաժամանակ պատկերում է իր սիրատուի սիրտը.

Քաղ մի մայեմ էս պատկերին, իմ սիրելի ետր գեղեցիկ,

Մրտիս սիրած ետրն ես, մարգարիտի ծառ պատուա-

կեմ.

Բուրբուր ես ամաշտնոտ, ինչպէս խնձար ամառանակեմ,

Համարք առնեմ երեսօցդ, մեայ մեր մէջ մութիւնեմ,

Մտտալ լինեմ պատկերիդ. ջիզեմքս դաղ ես տրել:

Տաղարա՛ւ խոր զգացումներով եւ ջերմ ու անկեղծ սիրով սիրում է եարին եւ նրա արտաքին ու հոգեկան բարեմասնութիւնը. ներս ա՛յ պիտի վառ պատկերացումներով նկարագրում, որ կարողանում է ք մեր աշ-գերի առջեւ պատկերել.

Կարմիր կեղանց դէմք առնա, վարդենի ես. քեզի մա-

տաղ,

Լեզուագէտ ես ու շատ ճարտար, բառաբան ես, քեզի

մտաւաղ,

Մտկիւղաշու մարգագեղանում կը վարանես. քեզի

մտաւաղ,

Խնդրում եմ քե՛զ, իմ ցուրթին մի ծառ ամառ, քեզի

մտաւաղ,

Ինչո՞ւ համար կ'այրես դու ինձ, որ վառայամ ես,

քեզի մտաւաղ:

Միջախն մի քանի տաղերից երկունում է, որ ետրն իր նազանքէրով ասնջում է տաղասացին, իսկ այդ արարմունքն երգչին դուր չի գալիս.

Յոյց.աւար շնորհ. ետը, ես քիչ եմ մեղաւար.

Ինձ առնեմ խիտ շարաշար ամբողջ արար.

Ինձ մարքում ես առանց դանակ ու առանց սուր.

Ինձ մնաւի ես կեծկեծալի կրակ ու հար,

ճիշդ եմ ասում. արարմունքդ ինձի չէ պար.

Մին օր կրակ, մին օր էլ գայու է սէլու աւ բուր,
Ուրեմն ճշմարտաւորդ դու ինձի տաւ:

*Եւարը թէեւ սիրում է սիրակարօտ երգ-
չին, բայց տանջում է եւ խորհուրդ է տալիս
դիմա՛ւ սիրոյ ցաւերին: Եւ երգիչը պատ-
կերում է իր Հոգեկան յուզումնային ապ-
րումները:*

Ասում ես դիմացիր, չես ճայում եալիս,
Որ քեզանէ ինձ կրակ էր գալիս:
Հիմում ի խորոված աւ օճաւր լալիս,
Քաւ անհուն սէրովմ դադի ես ինձի:

*Սիրային մի երգից երևում է, որ տա-
գարանն իր եարին սիրում է ամենաջերմ ու
անկեղծ սիրով եւ խոր զգացում: Երով. բայց
նա անտարբեր է մնում, որով նա Հոգեկան
ծանր ապրումներով տանջւում է:*

Ասի՛ ազդիկ գեղեցիկ,
Ասա՛ ի՛նչ կ'առես,
Ասի՛ շատ սիրում եմ քեզ.
Ասա՛ ինձ չի՛ լինի.
Ասի՛ տխր ինչո՞ւ.
Ասա՛ ինձն էլ կը վնասես.
Ասի՛ վնասը կ'ընդունեմ ես,
Ասա՛ չի լինի, որ չի լինի:

Ասի՛ ունենալդ է աղեղ,
Ասա՛ բոլոր ցաւերի է դեղ.
Ասի՛ կռիւիդ արաւ տեղ,
Ասա՛ իմ տեղս է մեղ:
Ասի՛ ինձ հէր կը խորովես,
Ասա՛ քանզի կրակ եմ.
Ասի՛ հէր ես դու ինձ խփում,
Ասա՛ քանզի կայծակ եմ:

Ասի՛ վերջը դու ի՞նչ ես ասում,
Ասա՛ քեզի ես չեմ սիրում.
Ասի՛ այսպէս դժուար կը լինի,
Ասա՛ չի լինի աւ չի լինի:

*Տաղարանի վշտոտ ապրումները, սա-
կայն երկար չեն տևում. եւրր սիրում է
նրան եւ նա ուրախ ու բարձր արժանազու-
թեամբ Համակուած՝ իր սիրեկան. եւրր Հեռ
բազրը զրուցում է:*

Ասի՛ եւր, քոզ համարում կարմիր քուշդ.
Ասեց՛ ե՛կ, համարի, իմ սիրեկան.
Ասի՛ ի՛նչ փայլակ է ճակտիդ լուսդ,
Ասեց՛ սա պտակ է արեգակնային:

Ասի՛ քո սերից էլամ բիշույ,
Ասեց՛ շատ քաղցր եմ, մեղրից ամուշ.
Ասի՛ շատ փափուկ ես, շատ էլ մեղուշ,
Ասեց՛ ես խմոր եմ եղեմակնային:

Ասի՛ ետքիմ, շատ համով ես,
Ասեց՛ քո կրակով ինձ չը բռնես.
Ասի՛ զուրքամ աւ մտառդ քեզ,
Ասեց՛ շնորհակալ եմ մտառդ:
Ասի՛ ուրախացայ, ուրախ լինես,
Ասեց՛ վստահ եղիր, որ քանն եմ ես.
Ասի՛ դու ես միայն իմ լոյս երես,
Ասեց՛ դու իմ ետքն ես յախտանմ:

*Տաղարան Դանիէլի սիրոյ տաղերը գրու-
ւիչ Խ: Իրենց պարզութեամբ եւ Համեմա-
տութիւններով, իսկ մի շարք ոտանաւոր-
ներ. իրենց պատկերաւորութեամբ եւ քա-
րական երա՛գաւորումներով կարող են ու-
րոյն տեղ գրաւել Զարմաշայի աշուղական
սիրային գրականութեան, գանձարանում:*

5.

Հարստեկան տաղեր

*Դանիէլի ստեղծագործութեան Հիմնա-
կան Նիւթերից մէկը Հարստեկան տաղերն
են, որոնց տաղարանը զբիւլ է յատկապէս
Հարստեկան խեղդեմերում երգելու Հա-
մար: Այդ ոտանաւորները, ինչպէս նաեւ իր
մի շարք տաղերը, յօրինելիս չա, դժբախ-*

*տաբար, ուղարկութիւն չի դարձրել նրանց
ասհունութեան, շեշտերի ճշգրտութեան,
ռիթմի ու երաժշտութեան, ներդաշնակու-
թեան վրայ, այլ ձգտել է միայն մի նպա-
տակի՝ բարձր պահել մարդկանց զէֆի, ու-
րախութեան եւ զուարճութեան արամազ-*

րութիւնը: Ոտա աւորժերից մի քանիսը դրաւ իրենց զգացմունքի անկեղծութեամբ եւ պատկերաւոր զծաղրութեամբ: Այդպէս է կառուցուած Հարսի վերջի՝ Հրա-
մէլիսի նուիրուած տաղը: Հարսնետուները մեծ բազմութեամբ Հարսին իր Հայրենական օջախից տանում են փեսայի տունը եւ նա
ամառք բարեւ է ասում իր սիրասուն ծօղ-
ներին, եղբայրներին ու քույրերին: Ահա տանաւորի ամբողջական պատկերը:

Հայր իմ, պանեցիր ինձ Երկար տարի.
Ծնորհակալ եմ, ես գնացի.
Աղբերքի արախ, Երբմիկ, ամենց,
Ծնորհակալ եմ, ես գնացի:

Աստուած Բեզ պահի հաստատ,
Զպատուսի Բեզ միմ օր վատ.
Կեանքդ լինի միշտ զարթ.
Ծնորհակալ եմ, ես գնացի:

Մայր իմ, որ ինձ ցտալ ծնաւ
Ինձ մօտ եկ, իմ ամուլ մայր-
Շատ սիրեցիր, լաճում եղար,
Ծնորհակալ եմ, ես գնացի:

Կնիկ իմ քա սպիտակ կաթը,
Ու կրնի ես շատ տանգամբ.
Պանեցիր ինձ, ինչպէս վարդը,
Հալալ արա՛ ինձ, ես գնացի:

Մօտ Ե՛կ, եղբայր իմ, գրկեմ Բեզ ես.
Համբուրեմ քա սպիտակ երես.
Զմոռմաս ինձ, միշտ տուն բերես,
Լինեմ միշտ գոհ, ես գնացի:

Արի՛, քո՛յր իմ, իմ սիրելի,
Այժմեք արտասու՜մ է լի.
Համբուրեմ Բեզ արտալի,
Մնա՛ս բարեաւ, ես գնացի:

Մայրիկիմ օգնիր դու միշտ,
Որ քա Երբէ՛ք չանճեայ վիշտ.
Քեզ Բազըր, պայծառ կեանք միշտ,
Մնա՛ս բարեաւ, ես գնացի:

Ծնորհակալ եմ դրացկանցեմ,
Տգայ, աղբիկ մարդկանցեմ.
Իմ սխալներին դու՛ք մերժե՛ք,
Մնա՛ս բարեաւ, ես գնացի:

Հարսնետուն մի այլ տաղը, որ ձմաւեւ զաղա եւ Գիւլատա խանում խորագրով րո-
ղարձակ բանաստեղծութեան մի էջն է դար-
դարում, պատկերում է Հարս ու փեսի պատ-
կադրութեան տեսարանը: Հարսնետունը, սաղի ու թմրուկի նուազածութեան ներքոյ,
խուռն բաղմունքում գնում են փեսի, որ
ժամանակի Սրապինոյ վարդապետն ամու-
լացնէ զոյգերին: Ոտանաւորն ուշագրաւ է
կենցաղային տեսակէտից, որ գնում է ա-
մուսնական արարողութեան ընդհանուր
պատկերը: Տաղն ունի ազգագրական ար-
ժէք: Այ՛տեղ Հարս աչքերի առջեւ զծաղրում
են վարդապետի, Հարսի եւ փեսի կերպար-
ները: Բնասկապէս Հնտաքերական՝ վարդա-
պետի ուրոյն Հարցումներ՝ ու նորաստեղծ-
ներէ պատասխանները:

ՎԱՐԳԱՊԵՏ

Ան սիրելի, որ եկեալ է՛ ամուսնութեան,
Խորհուրդ մեծ է. պակշ մարդկայեան.
Տէրն է տնօրինայ վերաւտից մարդ եւ կամանց.
Ինչպէս Եւային Տէրն պարզեցեց մարդեղութեան:

Նախ էգ եւ արու Տէրն հաստատեց.
Տիրոջ գործն է այս. որ պատրաստեց.
Սա հրաման է, որ պէտք է ամուսնանայ, ի
Արդեօք սիրո՞ւմ է միմեանց, մա հարցրեց:

ՏՂԱՆ

Պատասխանեց. Այո՛, հայր աս՛րբ. սիրում եմ,
Ճշմարիտ սիրով. անկեղծ հոգով երգում եմ.
Սիրում եմ սրտանց, լինեմ հարաւատ թէ ապաւ,
Պաշտպան լինեմ իրեն, ինչ կեանք որ ես ունեմ:

ՎԱՐԳԱՊԵՏ

Նորից փեսա՛ս, որ կամիս ամուսնանայ.
Կարող է հարսին մի հիւանդութիւն սպառնայ.
Այդ դէպքում դու կարո՞ք ես պաշտպան լինի.
Լուռ կատարել քա պարտքը, աւ սիրով հոգայ:

ՏՂԱՆ

Այո՛, հայր աս՛րբ. պարտական եմ այդ հարցերին
Կը ծառայեմ ստրուկի պէս, ինչպէս գերին.
Կը պաշտպանեմ շատ սիրով, միշտ կեանքս վեր,
Իր պարտարար լու կամեմ, որ չլինի թերին:

ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ո՛վ հարս, դու որ կամբո ամուսնանալ,
Մերսն՝ում ես, ինչպէս կիմ մտառ մնալ.
Խոնարհութիւն կ'անհա, որպէս պարս է կանանց.
Ու կանանց պատկի ուղիղ ճանաչման զնայ:

ՀԱՐՍԸ

Այո՛, հայր սա՛ւրբ, բնդունում եմ յօժար կամքով,
Ես կը վարուեմ նորա կամքով, քաղցր սիրով.
Ինչ որ ասի, կը կատարեմ, չեմ աւի՛ չէ՛,
Սրբուսմ եմ այն ժողովրդի երկնայինով:

ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ապրե՛ն, իմ յեղօք հարս, ճորից եմ ասում,
Յանկարծ հղաւ, ունեցա՛մ մեծ վնասում.
Ազատացա՛մ, խնայեցա՛մ, ի՞նչ կ'անես,
Կը տխրե՛ն քէ սիրով պարտ կը կատարես:

ՀԱՐՍ

Ասեմ, հա՛յր սաւրբ, հնազանդ եմ մինչեւ մահս,
Գնբերպագնեմ, մա է արքա, ռսկեցանս,
Ինչ օրեր մեզի առաջացաւ, կ'ընդունեմ,
Միրով-սրտով ամուսնուս կը ծառայեմ:

ՓԵՆԻՆԻ

(Շարք. 4)

ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ո՛վ բազմակամնե՛ր, վկայ հղա՛ք սրանց,
Որ սիրում եմ յօժար սրտով միմեանց.
Դառ համար վարդապետս, որպէս օրեմէ,
Ամուսնութիւնը կատարեցի ես սրտանց:
Աստուած սրանց սէրը պահի ամուսնի,
Մերերի օղմանքը սրանց վերայ մնամ,
Միրով կտպուեմ հրաժանաւ Աստուածային:

Օղմութիւն, շարահան եւ պսակ վերջացան.
Խմեցին ամուսնութեան զինն երկնով,
Մտան աշխարհ էն երկնուսը Տիրոջ յայտով.
Բոլոր, բնդհանուր հայ երիտասարդներին
Տէրն արժանացնի իրենց փափաքին:

*Արձանագրենք, որ վարդապետի կամ
քահանայի ձեռքով պսակադրութեան հա՛-
ղէսի նկարագրութիւնը հայ տաղերգակա՛ն
գրականութեան մէջ մինչեւ օրս էլ առանձին
ոտանաւորով չի տրուել: Առաջնութեան
պատիւը պատկանում է Դանիէլ Հախ՛ ս-
գարեանին: Այդ տեսակէտից էլ նրա ոտա-
նաւորն արժանի է ուշագրութեան:*

ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ.